

مدل اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم توان ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی والدین با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان

□ لیلیا حسن پور، دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش کودکان استثنایی، گروه روان‌شناسی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران
□ علی زینالی*، دانشیار، گروه روان‌شناسی، واحد خوی، دانشگاه آزاد اسلامی، خوی، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۵ • تاریخ انتشار: بهمن و اسفند ۱۴۰۱ • نوع مقاله: پژوهشی • صفحات ۳۱ - ۴۳

چکیده

زمینه و هدف: هدف پژوهش حاضر تعیین مدل اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم توان ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان بود.

روش: مطالعه حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش والدین دانش‌آموزان ابتدایی کم توان ذهنی شهر ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. حجم نمونه براساس جدول کرجسی و مورگان ۲۰۰ نفر تعیین شد که با توجه به شیوع بیماری کووید-۱۹ با روش دردسترس انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش سیاهه اضطراب اجتماعی (کونور و همکاران، ۲۰۰۰)، پرسشنامه شیوه‌های تربیتی والدین (بامریند، ۱۹۹۱) و پرسشنامه نظم‌جویی شناختی هیجان (گارفنلسکی و همکاران، ۲۰۰۱) بودند. داده‌ها با روش مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS-26 و LISREL-8.5 تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان، شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر بر راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان و راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان و شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر و مستبد بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معنادار داشتند ($P < 0/05$)، اما شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد منفی نظم‌جویی شناختی هیجان و شیوه تربیتی مقتدر بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معناداری نداشتند ($P > 0/05$). همچنین، شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر با میانجی‌گری راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر غیرمستقیم و معنادار داشت ($P < 0/05$)، اما شیوه تربیتی سهل‌گیر با میانجی‌گری راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر غیرمستقیم و معناداری نداشت ($P > 0/05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌ها، برای کاهش اضطراب اجتماعی می‌توان زمینه را برای تعدیل شیوه‌های تربیتی و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان فراهم کرد.

واژه‌های کلیدی: اضطراب اجتماعی، راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان، شیوه‌های تربیتی، کم توان ذهنی

یکی از عوامل مرتبط با اضطراب اجتماعی، شیوه‌های تربیتی والدین است (۱۳) که به روش‌هایی که والدین برای تربیت فرزندان خود به‌کار می‌برند و معیارها و قوانینی که در این زمینه مورد استفاده قرار می‌دهند، اشاره دارد (۱۴). پژوهش درباره شیوه‌های تربیتی والدین برای این مهم است که شیوه‌های تربیتی مذکور نقش مؤثر و چشمگیری در بسیاری از رفتارهای سازگارانه و ناسازگارانه دوران کودکی، نوجوانی و حتی بزرگسالی دارند (۱۵). شیوه‌های تربیتی والدینی یک مجموعه یا سیستم رفتاری است که تعامل والدین و کودکان را در طیف گسترده‌ای از موقعیت‌ها توصیف می‌کند و یک فضای تعاملی ایجاد می‌نماید (۱۶). به‌طور کلی ۳ ویژگی فرزندپروری شامل پذیرش، روابط نزدیک و کنترل و استقلال باعث ایجاد ۳ شیوه تربیتی سهل‌گیر، مستبد و مقتدر می‌شوند (۱۷). والدین سهل‌گیر با فرزندان خود بیش از حد مهرورز و پذیرا هستند و ضمن توقع و کنترل اندک بر آنها، استقلال بیش از حدی به آنان می‌دهند. والدین مستبد از نظر پذیرش و روابط نزدیک با فرزندان خود در سطح پایینی قرار دارند و ضمن کنترل شدید به آنها استقلال کمی می‌دهند. والدین مقتدر از نظر پذیرش و روابط نزدیک با فرزندان خود رابطه‌ای مناسب برقرار می‌کنند و ضمن کنترل کردن فرزندان خود به آنها استقلال می‌دهند (۱۸). شیوه تربیتی سهل‌گیر با توقعات کم والدین و رسیدگی و توجه بیشتر آنها مشخص می‌شود و والدین با توجه بیش از حد به فرزندان، انتظارات کمی از آنان دارند و این شیوه با پرخاشگری، رفتار ضداجتماعی، مشکلات رفتاری و موفقیت تحصیلی اندک همراه است. شیوه تربیتی مستبد با تقاضای بالای والدین و پاسخ‌دهی کم آنها و پیامدهای منفی مانند مشکلات رفتاری درون‌ریزی شده و برون‌ریزی شده همراه است. شیوه تربیتی مقتدر با ترکیبی از مهارگری و حمایت بالای عاطفی، سطوح مناسبی از استقلال و ارتباط دوسویه میان کودک و والد را تأمین می‌کند و با پیامدهای مثبتی مانند روابط بهتر با همسالان و پیشرفت تحصیلی همراه است (۱۹). در خانواده‌های با شیوه تربیتی سهل‌گیر، نظم و قانون بسیار کمی حکمفرما است و پایبندی اعضای خانواده به قوانین و آداب و رسوم بسیار اندک است و هر کس، هر کاری که می‌خواهد و می‌تواند را انجام می‌دهد. در خانواده‌های با شیوه تربیتی مستبد، قوانین والدین به‌صورت انعطاف‌ناپذیر بر فرزندان تحمیل می‌شود و چنین والدینی معمولاً خشن و تنبیه‌گرا هستند و محبت و صمیمیت اندکی به فرزندان خود ابراز می‌کنند. در خانواده‌های با شیوه

تولد و حضور کودک کم‌توان ذهنی در خانواده یکی از مسائلی است که از طریق برهم‌زدن کارکردهای روان‌شناختی سبب افت سلامت اعضای خانواده بویژه والدین می‌شود (۱). در خانواده‌های با کودکان کم‌توان ذهنی افزایش نیاز به بستری، نیازهای مراقبتی و مراقبت‌های ویژه پزشکی و روان‌شناختی سبب افت سلامت، کیفیت زندگی و رضایت از زندگی زناشویی یا خانوادگی در والدین می‌شود (۲). چون وجود کودک کم‌توان ذهنی، والدین را در مخاطره اختلاف‌های زناشویی و خانوادگی قرار می‌دهد، فرصت تعامل‌های اجتماعی، سرگرمی و اوقات فراغت را کم می‌کند، فرصت رسیدگی به امور خانه را کاهش می‌دهد و برنامه‌های عادی زندگی را مختل می‌سازد (۳). والدین کودکان با نیازهای ویژه از جمله کم‌توان ذهنی به دلیل ادراک استرس و تنش بالا معمولاً درخواست‌های بیشتری برای دریافت خدمات روان‌شناختی و روان‌پزشکی دارند (۴). یکی از مشکلاتی که والدین کودکان کم‌توان ذهنی با آن مواجه هستند، اضطراب اجتماعی است (۵). اضطراب یکی از جدایی‌ناپذیرترین ویژگی‌های زندگی انسان و همراه با احساس گسترده ناخوشایند و نگران‌کننده می‌باشد (۶). اضطراب اجتماعی که به آن هراس اجتماعی نیز می‌گویند یکی از اختلال‌های شایع و ناتوان‌کننده است که تأثیر قابل توجهی بر کیفیت زندگی افراد دارد (۷) و به معنای ترس و پریشانی شدید و دائمی از موقعیت‌هایی است که فرد ممکن است در آنها مورد قضاوت و ارزیابی دیگران قرار بگیرد (۸). اضطراب اجتماعی یکی از رایج‌ترین اختلال‌های روان‌شناختی است که با ناتوانی قابل توجه همراه است و به‌صورت تنشی پایدار منجر به اجتناب از موقعیت‌های اجتماعی مختلف می‌شود (۹). نرخ شیوع اختلال اضطراب اجتماعی تقریباً ۱۲ درصد در بزرگسالان است و حدود ۸۱ درصد افراد با اختلال اضطراب اجتماعی حداقل دارای یک اختلال دیگر نیز هستند (۱۰). ویژگی اصلی اختلال اضطراب اجتماعی ترس شدید و دائمی از موقعیت‌هایی است که در آنها فرد در حضور جمع قرار می‌گیرد، باید در حضور دیگران کاری را انجام بدهد و ممکن است مورد ارزیابی قرار گیرد. با اینکه افراد با این اختلال می‌دانند ترس آنها غیرمنطقی است، اما توانایی کنترل و مدیریت آن را ندارند (۱۱). افراد با این اختلال در روابط اجتماعی احساس امنیت نمی‌کنند، از خود پاسخ‌های طرد، بی‌علاقگی و کناره‌گیری نشان می‌دهند، از فاش کردن موارد خصوصی می‌ترسند، و در ابراز علاقه و تجربه تعامل‌های اجتماعی مثبت، با مشکل مواجه می‌باشند (۱۲).

روان‌شناختی می‌شوند و شامل سرزنش خود، سرزنش دیگران، نشخوار فکری و فاجعه‌آمیزپنداری هستند (۲۹).

پژوهش‌های اندک و گاه با نتایج متفاوت درباره روابط شیوه‌های تربیتی والدین، راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان و اضطراب اجتماعی انجام گرفته است که در ادامه به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود. برای مثال، السون (۲۰۲۱) ضمن پژوهشی مروری گزارش کرد که یکی از عوامل خانوادگی مؤثر بر اختلال اضطراب اجتماعی، شیوه‌های تربیتی والدین است (۱۳). سجادیان خسروشاهی و میکائیلی منیع (۱۳۹۸) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که بین کنترل والدینی مادر و اضطراب اجتماعی همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد (۳۰). در مقابل، حاتم‌نژاد و همکاران (۱۳۹۲) گزارش کردند که بین هیچ‌یک از شیوه‌های تربیتی والدین شامل سهل‌گیر، مستبد و مقتدر با هراس اجتماعی نوجوانان رابطه معناداری وجود ندارد (۳۱). همچنین، نتایج پژوهش داس (۲۰۲۲) نشان داد که شیوه تربیتی سهل‌گیر و مقتدر با راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان رابطه مثبت و معنادار دارد، اما شیوه تربیتی مستبد با آن و هیچ‌یک از ۳ شیوه تربیتی با راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان رابطه معناداری ندارد (۳۲). حسینی و داوری (۱۴۰۰) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که سبک‌های فرزندپروری با نظم‌جویی هیجان رابطه معناداری دارد و توانستند آن را به‌طور معناداری پیش‌بینی کنند (۳۳). در مقابل، نسائیان و اسدی گندمانی (۱۳۹۷) گزارش کردند که بین هیچ‌یک از سبک‌های فرزندپروری سهل‌گیر، مستبد و مقتدر با راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی هیجان رابطه معناداری وجود نداشت (۳۴). علاوه بر آن، نتایج پژوهش ساکل- پامر و همکاران (۲۰۱۹) نشان داد مشکلات نظم‌جویی هیجان و اختلال اضطراب اجتماعی همبستگی مثبت و معنادار داشتند (۲۱). کوچکی و همکاران (۱۴۰۰) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که راهبردهای مثبت یا انطباقی نظم‌جویی شناختی هیجان با اضطراب اجتماعی رابطه معنادار منفی و راهبردهای منفی یا غیرانطباقی نظم‌جویی شناختی هیجان با اضطراب اجتماعی رابطه معنادار مثبت داشت (۳۵). در پژوهشی دیگر محمدی و نشاط‌دوست (۱۳۹۶) گزارش کردند که راهبردهای مثبت و راهبردهای منفی نظم‌جویی هیجان با اضطراب اجتماعی رابطه مثبت و معنادار داشتند (۳۶).

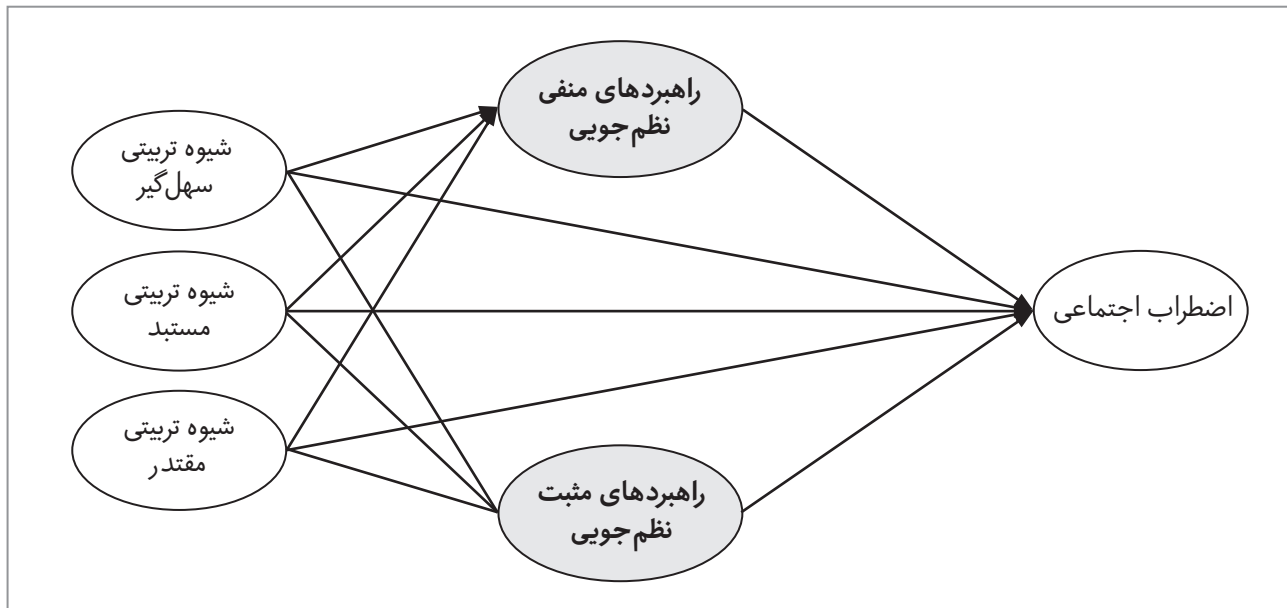
تربیتی مقتدر، والدین قاطع و اطمینان‌بخش عهده‌دار نقش والدینی هستند، مسئولیت تربیت فرزندان را تقبل می‌کنند و برای بهبود فرزندپروری خود تلاش می‌کنند (۲۰).

یکی دیگر از عوامل مرتبط با اضطراب اجتماعی، راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان است (۲۱) که می‌تواند بین شیوه‌های تربیتی والدین و اضطراب اجتماعی نقش میانجی داشته باشد و نشان‌دهنده فرآیندهای درونی و بیرونی مرتبط با نظارت، ارزیابی و اصلاح واکنش‌های هیجانی و راهکارهای شناختی کنار آمدن با موقعیت‌های استرس‌زا، تنش‌زا و چالش‌انگیز است (۲۲). نظم‌جویی شناختی هیجان یکی از حوزه‌های روان‌شناسی است که پژوهش‌های زیادی درباره آن انجام شده و به فرآیند نظارت، ارزیابی، تغییر و تعدیل هیجان‌ها اشاره دارد که به‌صورت هشیار یا ناهشیار سعی در تعدیل شدت یا نوع تجربه هیجانی دارند (۲۳). این سازه به افراد کمک می‌کند تا تشخیص دهند که در موقعیت‌های مختلف چه هیجان‌هایی را بروز دهند و چگونه آنها را اجرا نمایند. علاوه بر آن، می‌تواند به شروع، افزایش، حفظ یا کاهش هیجان‌های مثبت و منفی در پاسخ به رویدادهای محیطی کمک کند (۲۴). نظم‌جویی شناختی هیجان به‌عنوان یک مقابله شناختی به معنای راهبردهای شناختی برای پاسخ به رویدادهای تنش‌زا و مدیریت اطلاعات برانگیزاننده هیجانی است (۲۵). این سازه به افراد کمک می‌کند تا برانگیختگی هیجانی و هیجان‌های منفی را تنظیم کنند، احساس‌ها و هیجان‌های دیگران را درک کنند و به شکل مناسبی به آنها پاسخ بدهند که این موارد می‌توانند نقش مهم و مؤثری در سایر جنبه‌های زندگی داشته باشند (۲۶). نظم‌جویی شناختی هیجان به همه‌ی سبک‌های شناختی تنظیم هیجان اطلاق می‌شود که افراد برای ایجاد، حفظ، افزایش و کاهش تجربه‌های هیجانی استفاده می‌کنند و نحوه مقابله با شرایط استرس‌زا و تنش‌زا را نشان می‌دهند (۲۷). به‌طور کلی ۲ راهبرد برای نظم‌جویی شناختی هیجان شامل راهبردهای مثبت و منفی وجود دارد (۲۸). راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان، راهبردهایی سازگارانه برای مقابله با رویدادهای تنش‌زا هستند که باعث بهبود عزت‌نفس و صلاحیت‌های اجتماعی می‌شوند و شامل پذیرش، توجه مجدد به برنامه‌ریزی، توجه مجدد مثبت، ارزیابی مجدد مثبت و اتخاذ دیدگاه می‌باشند. راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان، راهبردهایی ناسازگارانه برای مقابله با رویدادهای تنش‌زا هستند که باعث افزایش استرس، افسردگی و سایر آسیب‌های

اضطراب اجتماعی از طریق شیوه‌های تربیتی والدین با نقش میانجی راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان بود. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه انجام این پژوهش می‌تواند به متخصصان و برنامه‌ریزان در طراحی برنامه‌هایی برای کاهش اضطراب اجتماعی گروه‌های آسیب‌پذیر از جمله والدین کودکان کم‌توان ذهنی کمک شایانی نماید. در نتیجه، هدف این پژوهش تعیین مدل اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم‌توان ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان بود. بنابراین، مدل مفهومی پژوهش حاضر در شکل (۱) ارائه شد.

وجود کودکان با نیازهای ویژه از جمله کودکان کم‌توان ذهنی باعث ایجاد مشکلاتی در خانواده به خصوص برای والدین می‌شود و این امر می‌تواند سبب افزایش اضطراب اجتماعی در آنان شود. بنابراین، باید به دنبال کاهش اضطراب اجتماعی والدین بود که برای این منظور ابتدا شناسایی عوامل و متغیرهای مرتبط با آن ضروری است. پژوهش‌های گذشته برخی عوامل مرتبط یا مؤثر بر اضطراب اجتماعی را بررسی کردند، اما کمتر به نقش و اثر شیوه‌های تربیتی والدین و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان توجه نمودند. بنابراین، یکی از خلأهای موجود، عدم یافتن پژوهشی درباره مدل

شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش حاضر

روش

داشتن دانش‌آموزان ابتدایی کم‌توان ذهنی براساس پرونده تحصیلی و نداشتن کودکان با سایر معلولیت‌ها، دامنه سنی ۴۵-۲۶ سال، داشتن سواد خواندن و نوشتن، زندگی پدر و مادر کودک با یکدیگر، عدم دریافت خدمات روان‌شناختی در ۳ ماه گذشته، عدم اعتیاد و مصرف داروهای روان‌پزشکی مثل ضد اضطراب و ضد افسردگی در ۳ ماه گذشته و عدم وقوع رخداد‌های تنش‌زا مانند ابتلاء به بیماری کووید-۱۹ در اعضای خانواده در ۳ ماه گذشته بود. همچنین، ملاک‌های خروج از مطالعه شامل انصراف از شرکت در پژوهش و عدم پاسخگویی به بیش از ۱۰ درصد پرسش‌ها بود.

مطالعه حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش والدین دانش‌آموزان ابتدایی کم‌توان ذهنی شهر ارومیه در سال تحصیلی ۴۰۰-۱۳۹۹ بود. حجم نمونه براساس جدول کرجسی و مورگان ۲۰۰ نفر تعیین شد که با توجه به شیوع کووید-۱۹ با روش دردسترس انتخاب شدند. در روش نمونه‌گیری دردسترس پژوهشگر والدینی را به‌عنوان نمونه انتخاب کرد که به آنها دسترسی داشت و برای انتخاب آنها ملاک‌هایی در نظر گرفت. ملاک‌های ورود به مطالعه شامل

علاوه بر آن، روایی صوری پرسشنامه شیوه‌های تربیتی والدین توسط ۱۵ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه تأیید و پایایی شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر، مستبد و مقتدر با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۹ و ۰/۸۲ محاسبه شد.

□ پرسشنامه نظم‌جویی شناختی هیجان (CERQ)^۵: این پرسشنامه توسط گارنفسکی و همکاران (۲۰۰۱) با ۳۶ گویه در ۲ مؤلفه راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان (۲۰ گویه) و راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان (۱۶ گویه) طراحی شد. گویه‌ها با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از تقریباً هرگز (با نمره ۱) تا تقریباً همیشه (با نمره ۵) نمره‌گذاری و نمره هر مؤلفه با مجموع نمرات گویه‌های آن مؤلفه محاسبه می‌شود. بنابراین، در مؤلفه راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان حداقل نمره ۲۰ و حداکثر نمره ۱۰۰ و در مؤلفه راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان حداقل نمره ۱۶ و حداکثر نمره ۸۰ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده استفاده بیشتر از آن راهبرد می‌باشد. گارنفسکی و همکاران (۲۰۰۱) روایی سازه ابزار را با روش تحلیل عاملی اکتشافی بررسی و نتایج حاکی از وجود ۲ عامل راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان و راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان بود و پایایی آنها را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۸۷ گزارش کردند (۲۸). همچنین، در ایران ایزدی‌خواه و همکاران (۱۳۹۸) پایایی پرسشنامه نظم‌جویی شناختی هیجان را برای ۲ مؤلفه راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان و راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۴ و ۰/۷۶ گزارش کردند (۴۰). علاوه بر آن، روایی صوری پرسشنامه شیوه‌های تربیتی والدین توسط ۱۵ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه تأیید و پایایی مؤلفه‌های راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان و راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۷۹ محاسبه شد.

روش اجرا

برای انجام این مطالعه پس از اخذ مجوزهای لازم و هماهنگی با مسئولان اداره آموزش و پرورش استثنایی اقدام به

□ سیاهه اضطراب اجتماعی (SPIN)^۱: این سیاهه توسط کونور^۲ و همکاران (۲۰۰۰) با ۱۷ گویه طراحی شد. گویه‌ها با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از به هیچ وجه (با نمره صفر) تا بی‌نهایت (با نمره ۴) نمره‌گذاری و نمره ابزار با مجموع نمره گویه‌ها محاسبه می‌شود. بنابراین، حداقل نمره در آن صفر و حداکثر نمره در آن ۶۸ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده اضطراب اجتماعی بیشتر می‌باشد. کونور و همکاران (۲۰۰۰) روایی سازه ابزار را با روش تحلیل عاملی اکتشافی بررسی و نتایج حاکی از وجود ۳ عامل ترس از موقعیت، اجتناب از موقعیت و ناراحتی فیزیولوژیکی بود و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ در یک گروه بهنجار ۰/۹۴ گزارش کردند (۳۷). همچنین، در ایران هدایتی و ترکان (۱۴۰۰) پایایی سیاهه اضطراب اجتماعی را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش کردند (۱۰). علاوه بر آن، روایی صوری سیاهه اضطراب اجتماعی توسط ۱۵ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه تأیید و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه شد.

□ پرسشنامه شیوه‌های تربیتی والدین (PSQ)^۳: این پرسشنامه توسط بامریند (۱۹۹۱) با ۳۰ گویه در ۳ مؤلفه شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر، مستبد و مقتدر (هر مؤلفه ۱۰ گویه) طراحی شد. گویه‌ها با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (با نمره صفر) تا کاملاً موافقم (با نمره ۴) نمره‌گذاری و نمره هر مؤلفه با مجموع نمرات گویه‌های آن مؤلفه محاسبه می‌شود. بنابراین، در هر مؤلفه حداقل نمره صفر و حداکثر نمره ۴۰ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده استفاده بیشتر از آن شیوه تربیتی می‌باشد (۱۷). بیوری^۴ (۱۹۹۱) روایی سازه ابزار را با روش تحلیل عاملی اکتشافی بررسی و نتایج حاکی از وجود ۳ عامل شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر، مستبد و مقتدر بود و پایایی آنها را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب در پدران ۰/۷۷، ۰/۸۵ و ۰/۹۲ و در مادران ۰/۸۱، ۰/۸۶ و ۰/۷۸ گزارش کردند (۳۸). همچنین، در ایران ذکایی‌فر و موسی‌زاده (۱۳۹۹) روایی پرسشنامه شیوه‌های تربیتی والدین را با روش تحلیل عاملی تأییدی بررسی و نتایج حاکی از وجود ۳ عامل شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر، مستبد و مقتدر بود و پایایی آنها را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۷۷ و ۰/۸۳ گزارش کردند (۳۹).

1. Social Phobia Inventory (SPIN)
2. Connor
3. Parenting Styles Questionnaire (PSQ)

4. Buri
5. Cognitive Emotion Regulation Questionnaire (CERQ)

پرسشنامه نظم‌جویی شناختی هیجان پاسخ دهند و داده‌های اصل از اجرای آنها با روش مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS-26 و LISREL-8.5 تحلیل شدند.

یافته‌ها

ریزشی در نمونه‌ها اتفاق نیفتاد و تحلیل‌ها برای ۲۰۰ نفر (پدر یا مادر) انجام شد. فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه‌های پژوهش حاضر در جدول (۱) ارائه شده است.

شناسایی دانش‌آموزان ابتدایی کم‌توان ذهنی و یکی از والدین آنها یعنی یا پدر و یا مادر شد و از میان همه آنها تعداد ۲۰۰ نفر (پدر یا مادر) که دارای شرایط ورود به مطالعه بودند با روش در دسترس انتخاب شدند. برای نمونه‌ها اهمیت و ضرورت پژوهش بیان و درباره رعایت نکات و ملاحظات اخلاقی از جمله رازداری، محرمانه ماندن اطلاعات شخصی و غیره به آنها اطمینان داده شد و از آنها خواسته شد تا فرم رضایت‌نامه شرکت در پژوهش را امضا کنند. در نهایت از والدین خواسته شد تا به ابزارهای پژوهش شامل فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی، سیاهه اضطراب اجتماعی، پرسشنامه شیوه‌های تربیتی والدین و

جدول (۱) فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه‌های پژوهش حاضر

متغیر	سطح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۶۲	۳۱٪
	زن	۱۳۸	۶۹٪
سن (سال)	۲۶-۳۵	۴۹	۲۴/۵٪
	۳۶-۴۵	۱۵۱	۷۵/۵٪
تحصیلات	ابتدایی	۹	۴/۵٪
	راهنمایی	۷۳	۳۶/۵٪
	دیپلم	۵۱	۲۵/۵٪
	دانشگاهی	۱۸	۹٪

طبق نتایج جدول (۱)، بیشتر نمونه‌ها زن (۶۹ درصد) و دارای سن ۳۶-۴۵ سال (۷۵/۵ درصد) و تحصیلات راهنمایی (۳۶/۵) درصد بودند. ماتریس همبستگی، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش حاضر در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲) ماتریس همبستگی، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش حاضر

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	میانگین	انحراف معیار
۱. شیوه تربیتی سهل‌گیر	۱						۲۲/۶۳	۷/۹۲
۲. شیوه تربیتی مستبد	۰/۱۲*	۱					۲۲/۳۰	۸/۶۵
۳. شیوه تربیتی مقتدر	-۰/۲۸**	-۰/۳۶**	۱				۲۱/۵۷	۸/۵۲
۴. راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان	-۰/۳۷**	-۰/۴۴**	۰/۵۱**	۱			۶۱/۸۰	۷/۵۹
۵. راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان	۰/۰۷	۰/۴۱**	-۰/۵۶**	-۰/۲۱**	۱		۴۹/۰۸	۶/۸۳
۶. اضطراب اجتماعی	۰/۵۹**	۰/۴۳*	-۰/۰۹	-۰/۳۳**	۰/۴۵**	۱	۴۱/۲۹	۸/۴۴

* $P < 0/05$ ** $P < 0/01$

آماره دوربین-واتسون با مقدار ۱/۷۴ و قرار داشتن در دامنه ۱/۵ تا ۲/۵ رعایت شد. علاوه بر آن، فرض هم‌خطی چندگانه به دلیل آماره مقدار عامل تورم واریانس در دامنه ۱/۱۴ تا ۱/۸۸ و کمتر از ۱۰ بودن رعایت شد. شاخص‌های برازش مدل اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم توان ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان در جدول (۳) ارائه شده است.

طبق نتایج جدول (۲)، شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر و مستبد راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان با اضطراب اجتماعی همبستگی مثبت و معنادار و راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان با اضطراب اجتماعی همبستگی منفی و معنادار داشت ($P < 0/01$). بررسی پیش‌فرض‌های روش تحلیل نشان داد که فرض نرمال بودن متغیرها به دلیل مقدار کجی و کشیدگی در دامنه ۱+ تا ۱- رعایت شد. همچنین، فرض استقلال باقیمانده‌ها به دلیل

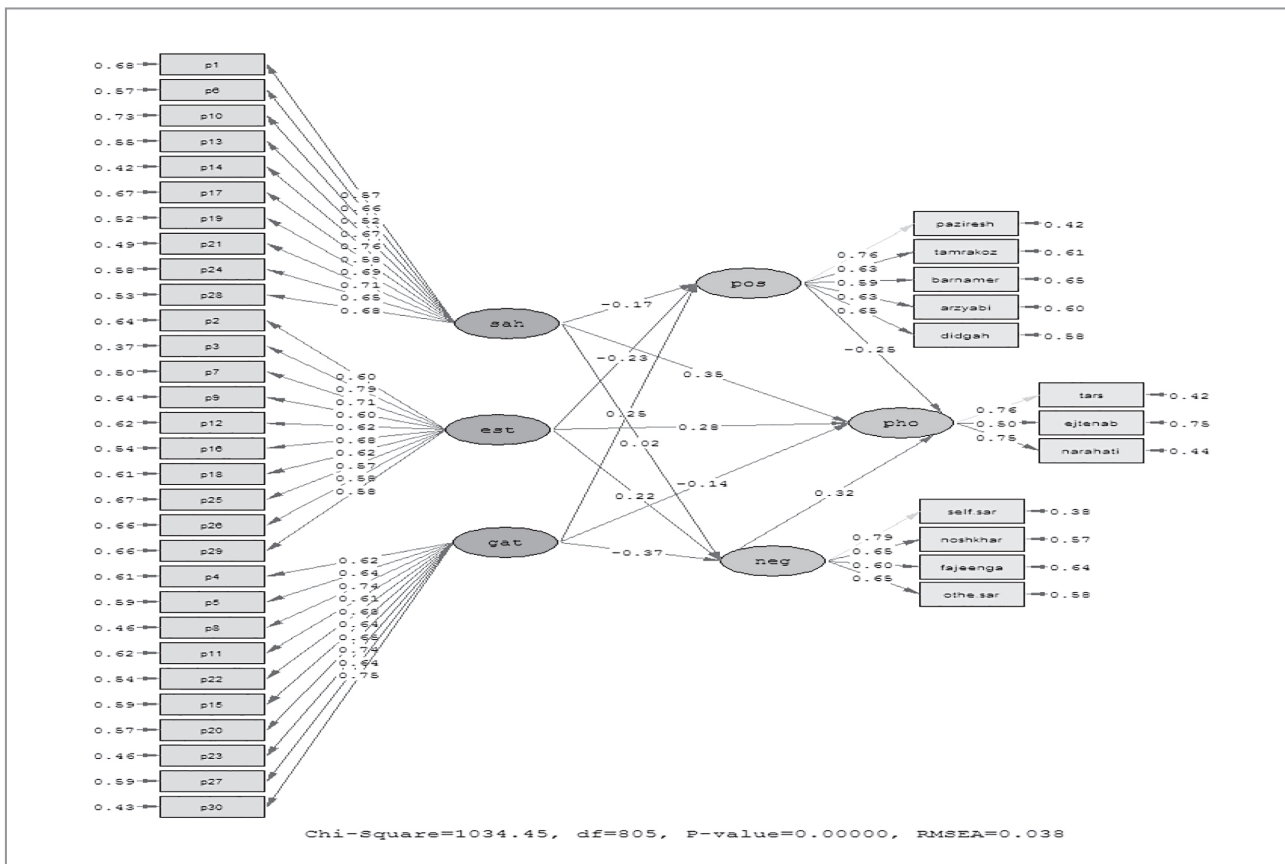
جدول (۳) شاخص‌های برازش مدل پژوهش حاضر

شاخص	X2/df	GFI	CGFI	CFI	RMSEA
مقدار مدل	۱/۲۸	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۶	۰/۰۳
حد پذیرش	< ۳	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	< ۰/۰۸

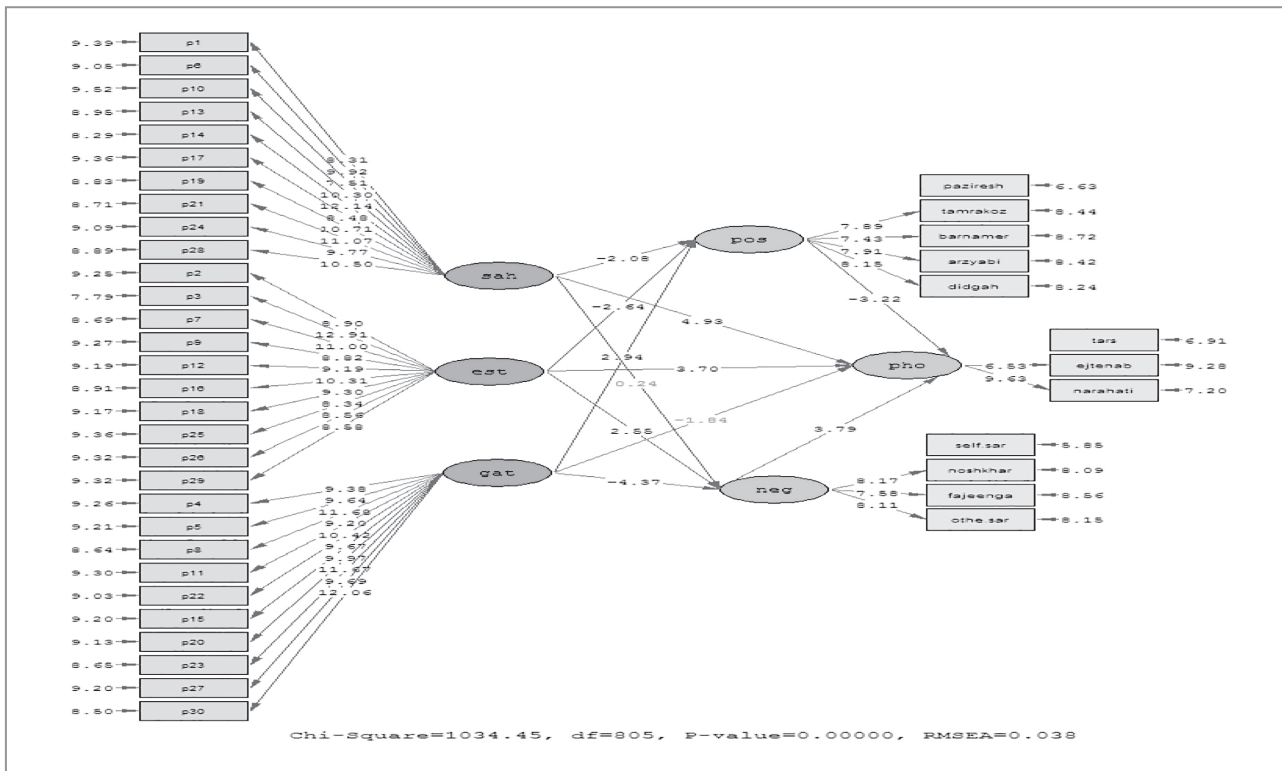
ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان در حالت ضرایب استاندارد در شکل (۲) و در حالت آماره تی در شکل (۳) و نتایج فرضیه‌های پژوهش در جدول (۴) ارائه شده است.

طبق نتایج جدول (۳)، مدل اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم توان ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان برازش مناسبی داشت. مدل برازش شده اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم توان

شکل (۲) مدل برازش شده پژوهش حاضر در حالت ضرایب استاندارد

شکل ۳) مدل برازش شده پژوهش حاضر در حالت آماره تی

جدول ۴) نتایج فرضیه‌های پژوهش حاضر

اثر کل β	اثر مستقیم β (t)	اثر مستقیم β (t)	اثرهای مستقیم و غیرمستقیم
-۰/۱۷	---	-۰/۱۷ (-۲/۰۸*)	شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبردهای مثبت
۰/۰۲	---	۰/۰۲ (۰/۲۴)	شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبردهای منفی
۰/۳۹	---	۰/۳۹ (۴/۹۳*)	شیوه تربیتی سهل‌گیر بر اضطراب اجتماعی
---	۰/۰۴ (۱/۷۴)	---	شیوه تربیتی سهل‌گیر با میانجی راهبرد مثبت بر اضطراب اجتماعی
---	۰/۰۱ (۰/۲۳)	---	شیوه تربیتی سهل‌گیر با میانجی راهبرد منفی بر اضطراب اجتماعی
-۰/۲۳	---	-۰/۲۳ (-۲/۶۴*)	شیوه تربیتی مستبد بر راهبردهای مثبت
۰/۲۲	---	۰/۲۲ (۲/۵۵*)	شیوه تربیتی مستبد بر راهبردهای منفی
۰/۲۸	---	۰/۲۸ (۳/۷۰*)	شیوه تربیتی مستبد بر اضطراب اجتماعی
---	۰/۰۶ (۲/۰۴*)	---	شیوه تربیتی مستبد با میانجی راهبرد مثبت بر اضطراب اجتماعی
---	۰/۰۷ (۱/۹۹*)	---	شیوه تربیتی مستبد با میانجی راهبرد منفی بر اضطراب اجتماعی
۰/۲۵	---	۰/۲۵ (۲/۹۴*)	شیوه تربیتی مقتدر بر راهبردهای مثبت
-۰/۳۷	---	-۰/۳۷ (-۴/۳۷*)	شیوه تربیتی مقتدر بر راهبردهای منفی
-۰/۱۴	---	-۰/۱۴ (-۱/۸۴)	شیوه تربیتی مقتدر بر اضطراب اجتماعی
---	-۰/۰۶ (-۲/۱۷*)	---	شیوه تربیتی مقتدر با میانجی راهبرد مثبت بر اضطراب اجتماعی
---	-۰/۱۲ (-۲/۸۶*)	---	شیوه تربیتی مقتدر با میانجی راهبرد منفی بر اضطراب اجتماعی
-۰/۲۵	---	-۰/۲۵ (-۳/۲۲*)	راهبرد مثبت بر اضطراب اجتماعی
۰/۳۲	---	۰/۳۲ (۳/۷۹*)	راهبرد منفی بر اضطراب اجتماعی

با شیوه تربیتی سهل‌گیر مهرورز و پذیرا هستند، اما توقع و انتظار چندانی از فرزندان خود ندارند و از هرگونه اعمال کنترل خودداری می‌نمایند. چنین والدینی در هر سن و شرایطی حتی اگر کودکان آنها قادر به تصمیم‌گیری به شیوه مناسبی نباشند، آنها را آزاد می‌گذارند و بر انتخاب‌ها و تصمیم‌گیری‌های آنها احترام می‌گذارند و چنین فرزندان هر زمانی که می‌خواهند رفتارهای مورد نظر خود از جمله تماشای تلویزیون، بیرون رفتن از خانه و غیره را انجام می‌دهند و نیاز نیست که این فرزندان به اعضای خانواده خود پاسخ دهند که کجا و با چه کسانی بودند. در نتیجه، والدین این کودکان راهکارهای مقابله با هیجان‌ها را فرا می‌گیرند، اما تسلط زیادی بر آنها نمی‌یابند و در مدیریت هیجان‌ها موفقیت خیلی زیادی کسب نمی‌کنند، لذا این عوامل سبب می‌شوند که شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان اثر منفی و معناداری داشته باشد، اما بر راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان اثر معناداری نداشته باشد. همچنین، در تبیین اثر معنادار شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر بر راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان بر مبنای پژوهش باربوسا و همکاران (۲۰) می‌توان گفت که والدین دارای شیوه تربیتی مستبد بسیار متوقع هستند و برای پیروی فرزندان از دستورات آنها اهمیت و ارزش زیادی قائل هستند و چنین والدینی انتظار دارند که فرزندان آنها بدون چون و چرا از دستورات آنها پیروی کنند و کمتر با آنها بحث نمایند و تحت هیچ شرایطی مشاجره نکنند. این والدین برای کنترل و مدیریت رفتارهای فرزندان خود از اجبار، تنبیه و سرزنش استفاده می‌کنند و غالباً والدینی تنبیه‌کننده، محدودکننده، ناراضی، انعطاف‌ناپذیر، کنترل‌گر، متوقع و صریح هستند و کمتر به نیازهای کودکان پاسخ می‌دهند. بنابراین، فرزندان این والدین ناخشنود و ناراضی هستند و به دلیل کنترل شدید توسط والدین کمتر با آنها رابطه نزدیک و صمیمی برقرار می‌سازند. علاوه بر آن، والدین دارای شیوه تربیتی مقتدر از مناسب‌ترین شیوه فرزندپروری استفاده و این والدین درخواست‌های معقولی از فرزندان خود دارند و این درخواست‌ها را با تعیین محدودیت‌ها و اصرار بر اینکه کودک باید از آنها تبعیت کند، اجرا می‌کنند و در عین حال به کودکان خود صمیمیت و محبت نشان می‌دهند و صبورانه به صحبت‌های آنها گوش می‌دهند و نیازهای آنها را مرتفع می‌سازند و نظرات آنها را در تصمیم‌گیری‌های خانوادگی لحاظ می‌کنند. در مقابل، فرزندان والدین مقتدر برخلاف فرزندان

طبق نتایج شکل‌های (۲ و ۳) و جدول (۴)، شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان، شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر بر راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان و راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان و شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر و مستبد بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معنادار داشتند ($P > 0/05$). اما شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد منفی نظم‌جویی شناختی هیجان و شیوه تربیتی مقتدر بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معناداری نداشتند ($P > 0/05$). همچنین، شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر با میانجی‌رای راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر غیرمستقیم و معنادار داشت ($P < 0/05$)، اما شیوه تربیتی سهل‌گیر با میانجی‌رای راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر غیرمستقیم و معناداری نداشت ($P > 0/05$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تعیین مدل اضطراب اجتماعی والدین کودکان کم توان ذهنی: نقش شیوه‌های تربیتی با میانجی‌گری راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان بود.

نتایج این پژوهش نشان داد که شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان و شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر بر راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان اثر مستقیم و معنادار داشت، اما شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد منفی نظم‌جویی شناختی هیجان اثر مستقیم و معناداری نداشت. نتایج پژوهش‌های قبلی در این زمینه متفاوت است. برای مثال، نتایج پژوهش داس (۲۰۲۲) نشان داد که شیوه تربیتی سهل‌گیر و مقتدر با راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان رابطه مثبت و معنادار داشت، اما شیوه تربیتی مستبد با آن و هیچ‌یک از ۳ شیوه تربیتی با راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان رابطه معناداری نداشتند (۳۲). حسینی و داوری (۱۴۰۰) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که سبک‌های فرزندپروری با نظم‌جویی هیجان رابطه معناداری داشتند (۳۳). در مقابل، نسائیان و اسدی گندمانی (۱۳۹۷) گزارش کردند که بین هیچ‌یک از سبک‌های فرزندپروری سهل‌گیر، مستبد و مقتدر با راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی هیجان رابطه معناداری وجود نداشت (۳۴). در تبیین اثر معنادار شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان و عدم اثر معنادار آن بر راهبرد منفی نظم‌جویی شناختی هیجان بر مبنای پژوهش چو و براتن (۱۸) می‌توان گفت که والدین

والدین سهل‌گیر و مستبد افرادی شاد و خشنود هستند و ارتباطات نزدیکی بین اعضای خانواده ادراک می‌کنند و در مجموع افرادی مسئولیت‌پذیر، مشارکت‌کننده و خودنظم‌جو هستند. در نتیجه، شیوه تربیتی مستبد برخلاف شیوه تربیتی مقتدر می‌تواند بر راهبرد مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان اثر منفی و معنادار و بر راهبرد منفی نظم‌جویی شناختی هیجان اثر مثبت و معنادار بگذارد.

دیگر نتایج نشان داد که شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر و مستبد بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معنادار داشتند، اما شیوه تربیتی مقتدر بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معناداری نداشت. نتایج پژوهش‌های قبلی در این زمینه متفاوت است. برای مثال السون (۲۰۲۱) ضمن پژوهشی شیوه‌های تربیتی والدین را یکی از عوامل مؤثر بر اضطراب اجتماعی معرفی کرد (۱۳). در پژوهشی دیگر سجادیان خسروشاهی و میکائیلی منبع (۱۳۹۸) به این نتیجه رسیدند که بین کنترل والدینی مادر و اضطراب اجتماعی همبستگی مثبت و معنادار وجود داشت (۳۰). در مقابل، حاتم‌نژاد و همکاران (۱۳۹۲) گزارش کردند که هیچ‌یک از شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر، مستبد و مقتدر والدین با هراس اجتماعی رابطه معناداری نداشت (۳۱). در تبیین اثر معنادار شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر و مستبد بر اضطراب اجتماعی و عدم اثر معنادار شیوه تربیتی مقتدر بر اضطراب اجتماعی بر مبنای پژوهش لینی و همکاران (۱۹) می‌توان گفت که والدین دارای شیوه تربیتی سهل‌گیر غالباً مهرورز و پذیرا هستند و توقع اندکی از فرزندان خود دارند و به نظر می‌رسد که این والدین با سرکوبی هیجانی به نیازهای کودکان خود (کودکان کم‌توان ذهنی) پاسخ می‌دهند و بیشتر به نیازهای کودکان بی‌توجه هستند و کمتر نیازهای کودکان را برطرف می‌کنند که این امر شرایط را برای افزایش آسیب‌های روان‌شناختی از جمله افزایش اضطراب در آنها فراهم می‌سازد. همچنین، والدین دارای شیوه تربیتی مستبد تلاش می‌کنند تا رفتار کودکان را براساس ارزش‌ها و معیارهای مطلق و سنتی کنترل، ارزیابی و مدیریت نمایند. چنین والدینی به دنبال اطاعت و فرمانبرداری دیگران هستند و برای این منظور کمتر از تشویق‌ها و تقویت‌کننده‌ها استفاده می‌کنند و در مقابل از روش‌های انضباطی سخت بهره می‌برند که این ویژگی سبب می‌شود که خود والدین نیز از لحاظ روان‌شناختی افرادی آسیب‌پذیر باشند. در نتیجه، منطقی به نظر می‌رسد که شیوه‌های تربیتی سهل‌گیر و مستبد بر اضطراب اجتماعی اثر مثبت و معنادار داشته باشد. علاوه بر آن، والدین دارای شیوه تربیتی مقتدر معمولاً با فرزندان خود به خوبی رفتار

می‌کنند و ضمن دادن اختیار و آزادی به آنها از آنان توقع‌های منطقی و معقول دارند و چنین والدینی کمتر دچار آسیب‌های روان‌شناختی می‌شوند. با این حال هنگامی که والدین دارای شیوه تربیتی مقتدر دارای فرزند با نیازهای ویژه مانند فرزندان کم‌توان ذهنی باشند، ممکن است به دلیل نیازهای ویژه فرزندان خود دچار آسیب‌های روان‌شناختی شوند، هرچند که آنان تلاش زیادی می‌کنند تا بر چالش‌های موجود در زندگی فائق آیند و همین امر سبب می‌شود که از یک طرف دچار آسیب‌های روان‌شناختی شوند و از طرف دیگر آسیب‌ها را کنترل کنند و برآیند آن سبب شود که شیوه تربیتی مقتدر بر اضطراب اجتماعی اثر معناداری نداشته باشد.

همچنین، نتایج نشان داد که راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان بر اضطراب اجتماعی اثر مستقیم و معنادار داشتند. این نتایج با نتایج پژوهش‌های ساکل - پامر و همکاران (۲۰۱۹) مبنی بر همبستگی مثبت و معنادار مشکلات نظم‌جویی هیجان و اختلال اضطراب اجتماعی (۲۱)، کوچکی و همکاران (۱۴۰۰) مبنی بر رابطه معنادار منفی راهبردهای مثبت یا انطباقی نظم‌جویی شناختی هیجان با اضطراب اجتماعی و رابطه معنادار مثبت راهبردهای منفی یا غیرانطباقی نظم‌جویی شناختی هیجان با اضطراب اجتماعی (۳۵) و محمدی و نشاط‌دوست (۱۳۹۶) مبنی بر رابطه منفی و معنادار راهبردهای مثبت نظم‌جویی هیجان با اضطراب اجتماعی و رابطه مثبت و معنادار راهبردهای منفی نظم‌جویی هیجان با اضطراب اجتماعی (۳۶) همسو بود. در تبیین اثر معنادار راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان بر اضطراب اجتماعی بر مبنای پژوهش کوچکی و همکاران (۳۵) می‌توان گفت که راهبردهای مثبت که راهبردهای سازگار در مقابله با رویدادهای تنش‌زا هستند باعث بهبود عزت‌نفس و صلاحیت‌های اجتماعی می‌شوند و در مقابل راهبردهای منفی که راهبردهای ناسازگار در مقابله با رویدادهای تنش‌زا هستند باعث استرس، افسردگی و سایر آسیب‌های روان‌شناختی می‌شوند. همچنین، راهبردهای منفی برخلاف راهبردهای مثبت با عدم مدیریت صحیح هیجان‌ها در برابر رویدادهای روزمره زندگی مرتبط هستند و باعث ایجاد نشانه‌ها یا بروز اختلال‌های درون‌نمود مانند اضطراب و افسردگی می‌شوند. به عبارت دیگر، سوگیری در تعبیر و تفسیر رویدادهای محیطی منجر به ایجاد فرضیه‌های اشتباه درباره خود و محیط اجتماعی می‌شود و این امر ارزیابی منفی از موقعیت‌های اجتماعی را به همراه دارد. در نتیجه، منطقی است که راهبردهای مثبت نظم‌جویی شناختی هیجان

بررسی اثر متغیرها به تفکیک بر روی پدران و مادران و مقایسه نتایج آنها با هم می‌باشد. به‌عنوان آخرین پیشنهاد پژوهشی می‌توان به بررسی اثر سایر متغیرها بر اضطراب اجتماعی مانند خوش‌بینی، امیدواری، شادکامی و غیره با میانجی راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان اشاره کرد. یافته‌ها و نتایج این مطالعه دارای تلویحات کاربردی بسیاری برای متخصصان، مسئولان و برنامه‌ریزان نظام خانواده است و آنان براساس نتایج این مطالعه و مطالعه‌های مشابه می‌توانند برنامه‌های مناسبی برای کاهش اضطراب اجتماعی والدین گروه‌های آسیب‌پذیر بویژه والدین کودکان کم‌توان ذهنی طراحی و اجرا نمایند. با توجه به یافته‌های این مطالعه، برای کاهش اضطراب اجتماعی می‌توان زمینه را برای تعدیل شیوه‌های تربیتی و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان فراهم کرد. پیشنهاد کاربردی دیگر اینکه برای والدین کودکان کم‌توان ذهنی و حتی سایر گروه‌های آسیب‌پذیر کارگاه‌های آموزشی شیوه‌های تربیتی و تنظیم هیجان برگزار نمایند.

تشکر و قدردانی

در پایان، نویسندگان از تمامی عزیزانی که شرایط لازم جهت اجرای پژوهش را فراهم نمودند و همچنین از والدین کودکان کم‌توان ذهنی نهایت تشکر و قدردانی را اعلام می‌دارند.

تضاد منافع

در این مقاله هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

References

- Masulani-Mwale C, Mathanga D, Kauye F, Gladstone, M. Psychosocial interventions for parents of children with intellectual disabilities—A narrative review and implications for low income settings. *Mental Health & Prevention*. 2018., 11: 24-32.
- Jin C, Qian H, Xu T, Chen J, Li X, Gu Z. Prenatal diagnosis by whole exome sequencing in a family with a novel TBR1 mutation causing intellectual disability. *Taiwanese Journal of Obstetrics and Gynecology*. 2021., 60(6): 1094-1097.
- Franklin MS, Beyer LN, Brotkin SM, Maslow GR, Pollock MD, Docherty SL. Health care transition for adolescent and young adults with intellectual disability: Views from the parents. *Journal of Pediatric Nursing*. 2019., 47: 148-158.

بر اضطراب اجتماعی اثر منفی و معنادار و راهبردهای منفی نظم‌جویی شناختی هیجان بر اضطراب اجتماعی اثر مثبت و معنادار بگذارد.

علاوه بر آن، شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر با میانجی راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر غیرمستقیم و معنادار داشت، اما شیوه تربیتی سهل‌گیر با میانجی راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر غیرمستقیم و غیرمعناداری نداشت. پژوهشی درباره اثر شیوه‌های تربیتی والدین با میانجی راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان بر اضطراب اجتماعی یافت نشد، اما در تبیین اثر غیرمستقیم و غیرمعنادار شیوه تربیتی سهل‌گیر با میانجی راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی این نتایج می‌توان گفت که دلیل غیرمعناداری رابطه شیوه تربیتی سهل‌گیر بر اضطراب اجتماعی با میانجی راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان می‌تواند مقدار بتای اندک مربوط به اثر شیوه تربیتی سهل‌گیر بر راهبردهای منفی یا مقدار بتای اندک مربوط به اثر راهبردهای مثبت بر اضطراب اجتماعی باشد. هنگامی که بتاها اندک باشد، می‌توان انتظار داشت که اثر میانجی معنادار نباشد. همچنین، در تبیین اثر غیرمستقیم و معنادار شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر با میانجی راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی می‌توان گفت که اثر شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر بر اضطراب اجتماعی می‌تواند با واسطه مکانیسم‌های هیجانی و شناختی تحقق یابد که از مهم‌ترین مکانیسم‌های هیجانی می‌توان به نظم‌دهی هیجانی، مدیریت هیجان و ابرازگری هیجانی و از مهم‌ترین مکانیسم‌های شناختی می‌توان به عزت‌نفس، خودباوری و خودکارآمدی اشاره کرد. از آنجایی که راهبردهای مثبت و منفی نظم‌جویی شناختی هیجان دارای ابعاد هیجانی و شناختی است، لذا می‌توان انتظار داشت که شیوه‌های تربیتی مستبد و مقتدر با میانجی راهبردهای مثبت و منفی بر اضطراب اجتماعی اثر معناداری بگذارند.

از محدودیت‌هایی که این پژوهش با آن مواجه بوده می‌توان به استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس، عدم موافقت به شرکت در پژوهش به دلیل شیوع بیماری کووید-۱۹ توسط برخی والدین کودکان کم‌توان ذهنی، محدود شدن جامعه پژوهش به والدین کودکان کم‌توان ذهنی شهر ارومیه و استفاده از ابزارهای خودسنجی اشاره کرد. بنابراین، استفاده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی برای افزایش تعمیم‌پذیری نتایج و انجام پژوهش بر روی والدین کودکان با نیازهای ویژه دیگر مانند نابینا، ناشنوا و غیره پیشنهاد می‌شود. پیشنهاد پژوهشی دیگر

4. Slayter EM, Jensen J. Parents with intellectual disabilities in the child protection system. *Children and Youth Services Review*. 2019., 98: 297-304.
5. Hemm C, Dagnan D, Meyer TD. Social anxiety and parental overprotection in young adults with and without intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 2018., 31(3): 360-368.
6. Liu J, Chen M, Ma Y, Ma T, Gao D, Li Y, et al. (2022). Habitual dairy consumption is inversely associated with depressive and social anxiety symptoms among children and adolescents aged 7–17 years: Findings from a cross-sectional study in Beijing, China. *Journal of Affective Disorders*. 2022., 319: 309-317.
7. Rapp AM, Tan PZ, Grammer JK, Gehring WJ, Miller GA, Chavira DA. Cultural group differences in the association of neural sensitivity to social feedback and social anxiety among diverse adolescents. *Journal of Psychiatric Research*. 2021., 143: 400-408.
8. Klein AM, Houtkamp EO, Saleminck E, Baartmans JMD, Rinck M, Vander Molen MJ. Differences between self- and peer-rated likability in relation to social anxiety and depression in adolescents with mild intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*. 2018., 80: 44-51.
9. Follet LE, Okuno H, DeLos Reyes A. Assessing peer-related impairments linked to adolescent social anxiety: Strategic selection of informants optimizes prediction of clinically relevant domains. *Behavior Therapy*. 2023., 54(1): 29-42.
10. Hedayati F, Torkan H. Predicting multiple relationships of attention, post-event processing and interpretation (self-related) with social anxiety of Isfahan students. *Quarterly of Applied Psychology*. 2021., 15(1): 25-47. [Persian]
11. Meng T, He Y, Zhang Q, Yu L, Zhao L, Zhang S, et al. Analysis of features of social anxiety and exploring the relationship between childhood major adverse experiences and social anxiety in early adulthood among Chinese college students. *Journal of Affective Disorders*. 2021., 292: 614-622.
12. Song S, Zhao S, Gao Z, Lu M, Zhang M, Gao S, Zheng Y. Influence of affective verbal context on emotional facial expression perception of social anxiety. *International Journal of Psychophysiology*. 2022., 181: 141-149.
13. Olson CM. Familial factors in the development of social anxiety disorder. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*. 2021., 59(7): 23-34.
14. Jinnings KM, Loth KA, Tate AD, Miner MH, Berge JM. Application of latent profile analysis to define subgroups of parenting styles and food parenting practices. *Appetite*. 2019., 139: 8-18.
15. Qiu C, Shum KK. Relations between caregivers' emotion regulation strategies, parenting styles, and preschoolers' emotional competence in Chinese parenting and grandparenting. *Early Childhood Research Quarterly*. 2022., 59: 121-133.
16. Lopez NV, Schembre S, Belcher BR, O'Connor S, Maher JP, Arbel R, et al. (2018). Parenting styles, food-related parenting practices, and children's healthy eating: A mediation analysis to examine relationships between parenting and child diet. *Appetite*. 2018., 128: 205-213.
17. Baumrind D. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*. 1991., 11(1): 56-95.
18. Cho S, Braaten CN. Functions of parenting styles on patterns of general and serious delinquency trajectories: A mediated model of school climates and delinquent peer association. *Journal of Adolescence*. 2021., 89: 114-127.
19. Lenne RL, Joyal-Desmarais K, Jones RE, Huelsnitz CO, Panos ME, Auster-Gussman LA, et al. (2019). Parenting styles moderate how parent and adolescent beliefs shape each other's eating and physical activity: Dyadic evidence from a cross-sectional, U.S. National Survey. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2019., 81: 76-84.
20. Barbosa C, Simmons JG, Vijayakumar N, Dudgeon P, Patton GC, Mundy LK, et al. Interaction between parenting styles and Adrenarcheal Timing Associated with affective brain function in late childhood. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2018., 57(9): 678-686.
21. Sackl-Pammer P, Jahn R, Ozlu-Erkilic Z, Pollak E, Ohmann S, Schwarzenberg J, et al. Social anxiety disorder and emotion regulation problems in adolescents. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. 2019., 13(37): 1-12.
22. Rey L, Neto F, Extremera N. Cyberbullying victimization and somatic complaints: A prospective examination of cognitive emotion regulation strategies as mediators. *International Journal of Clinical and Health Psychology*. 2020., 20(2): 135-139.
23. Munoz-Navarro R, Medrano LA, Limonero JT, Gonzalez-Blanch C, Moriana JA, Ruiz-Rodriguez P, Cano-Vindel A. The mediating role of emotion regulation in transdiagnostic cognitive behavioural therapy for emotional disorders in primary care: Secondary analyses of the PsicAP randomized controlled trial. *Journal of Affective Disorders*. 2022., 303: 206-215.
24. Lu J, Lim MSM, Ng BT, Chong SA, Subraman M, Mahendran R. Global emotion dysregulation and maladaptive cognitive emotion regulation strategies mediate the effects of severe trauma on depressive and positive symptoms in early non-affective psychosis. *Schizophrenia Research*. 2020., 222: 251-257.

25. Lee SJ, Kim SR, Han SY, Lee YJ, Chae H. Is the cognitive emotion regulation strategy related to Yin-Yang personality traits? *European Journal of Integrative Medicine*. 2019., 26: 24-30.
26. Huh HJ, Kim KH, Lee HK, Chae JH. The relationship between childhood trauma and the severity of adulthood depression and anxiety symptoms in a clinical sample: The mediating role of cognitive emotion regulation strategies. *Journal of Affective Disorders*. 2017., 213: 44-50.
27. McKinnon A, Kuyken W, Hayes R, Werner-Seidler A, Watson P, Dalgleish T, Schweizer S. (2020). The psychometric properties of the cognitive emotion regulation questionnaire (CERQ) in a clinical sample of adults with recurrent depression. *Journal of Affective Disorders*. 2020., 276: 212-219.
28. Garnefski N, Kraaij V, Spinhoven P. Negative life events, cognitive emotion regulation and emotional problems. *Personality and Individual Differences*. 2001., 30(8): 1311-1327.
29. Vally Z, Ahmed Kh. Emotion regulation strategies and psychological wellbeing: Examining cognitive reappraisal and expressive suppression in an Emirati college sample. *Neurology, Psychiatry and Brain Research*. 2020., 38: 27-32.
30. Sajjadian Khosroshahi M, Mikaeli Manee F. The role of the mother's parental control and fear of negative evaluation in the prediction of social anxiety in students. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*. 2020., 8(1): 65-72. [Persian]
31. Hatamnejad M, AsgharnejadFarid AA, Zaharakar K. Examining the relationship between parenting methods and parents' social phobia disorder with high school teenagers' social phobia disorder. *Journal of New Findings in Psychology*. 2013., 8(26): 53-63. [Persian]
32. Das R. Relationship between perceived parenting style and emotional regulation ability among Indian young adults. *International Journal of Indian Psychology*. 2022., 10(4): 1-10.
33. Hosseini L, Davari R. Investigating the role of parenting styles in predicting alexithymia and emotional regulation strategies in high school students. *Journal of School Psychology and Institutions*. 2021., 10(1): 46-57. [Persian]
34. Nesayan A, Asadi Gandomani R. Prediction of emotion regulation based on attachment styles and perceived parenting styles in adolescents. *Iranian Journal of Pediatric Nursing*. 2018., 5(1): 1-6. [Persian]
35. Kouchi S, Mami S, Ahmadi V. The mediating role of cognitive emotion regulation strategies and social self-efficacy in the relationship between early maladaptive schemas and social anxiety in adolescent girls. *Journal of Psychological Science*. 2020., 20(102): 935-966. [Persian]
36. Mohammadi SH, Neshat Doust HM. The relationship between the aspects of emotion regulation as well as early maladaptive schema and social anxiety in married women Isfahan city, 2015. *Community Health Journal*. 2016., 11(1): 59-68. [Persian]
37. Connor KM, Davidson JR, Churchill LE, Sherwood A, Foa E, Weisler RH. Psychometric properties of the social phobia inventory (SPIN). New self-rating scale. *The British Journal of Psychiatry*. 2000., 176(4): 379-86.
38. Buri JR. Parental authority questionnaire. *Journal of Personality Assessment*. 1991., 57(1): 110-119.
39. Zokaeifar A, Mousazadeh T. The role of parental parenting styles in predicting social development of preschool children 5 and 6. *Quarterly Social Psychology Research*. 2020., 10(37): 87-100. [Persian]
40. IzadiKhah A, Ansari Shahidi M, Rezayi Jamalui H, Haghayegh A. Effectiveness of mindful therapy on mental vitality and emotion cognitive regulation in the patients with migraine headache. *Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences*. 2019., 62(5): 1764-1774. [Persian]